

Azərbaycan-özbək ədəbi əlaqələrinə dair uğurlu bir əsər

Müstəqil Azərbaycan Respublikasının həyata keçirdiyi mədəni siyasətin başlıca məqsədi milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunub saxlanması və gələcək nəsillərə ötürülməsidir. Bunun həyata keçirilməsində türk xalqları ilə qurulan mədəni və ədəbi əlaqələr mühüm əhəmiyyətə malikdir. Soy-kök, dil və din, adət-ənənələrin ortaqlığı türk xalqlarının bədii ədəbiyyatında öz əksini tapdığı üçün ədəbi əlaqələr inkişaf etməkdədir. Ədəbi əlaqələrin bədii tərcümə, bədii təsir və digər sahələri məhz xalqlarımızın ortaq dəyərlərinin qorunmasına xidmət edir.

Ölkəmiz müstəqillik qazandıqdan etibarən günümüzə qədərki dövrü Azərbaycan Respublikasının dünyaya açılması və türk xalqlarının inteqrasiyası baxımından xüsusi dövr kimi qiymətləndirə bilərik. Mərkəzi Asiya ölkələri, o cümlədən Özbəkistan Respublikası ilə qurulan hərtərəfli əlaqələr, ictimai-siyasi, iqtisadi və digər əlaqələrlə yanaşı mədəni-ədəbi əlaqələrin də sürətlə inkişaf etməsinə səbəb oldu. 1993-cü ildə yenidən dövlətimizin rəhbəri seçilən ümummilli lider Heydər Əliyev mədəniyyət sahəsindəki müasir durumu dərinlən təhlil edərək türk xalqlarının mədəni inteqrasiyasına, Mərkəzi Asiya ölkələri ilə qurulan əlaqələrə xüsusi diqqət yetirir, bu əlaqələrin öyrənilməsinə həssaslıqla yanaşır.

Milli-mənəvi dəyərləri, elmin və ədəbiyyatın mütərəqqi nailiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının mədəni siyasətinin başlıca amillərinə çevirən Heydər Əliyev Mərkəzi Asiya, eləcə də Özbəkistan Respublikası ilə ədəbi-mədəni əlaqələrin, müzakirələrin, yaradıcılıq gö-

mızın ədəbiyyatında və qurduqları ədəbi əlaqələrində tarixi zərurətə əsaslanaraq geniş miqyaslı, daha əhatəli milli mahiyyət daşıdı. Sovetlər Birliyinin əsarətindən qurtulan xalqlarımızın ədəbi əlaqələri hər hansı qadağalar olmadan, yaradıcı insanların bədii təfəkküründə obrazlaşan tarixilik, millilik əsasında inkişaf etməkdədir.

Ədəbi əlaqələrin öyrənilməsi bu əlaqələrin qurulması qədər mühüm əhəmiyyətə malikdir. Çünki bu əlaqələrin öyrənilməsi ədəbi əməkdaşlıqların gələcək inkişaf və perspektivlərini yaradacaq qədər zəruri məsələdir. Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında Azərbaycan və özbək ədəbi əlaqələri folklorlardan üzübəri inkişaf etmişdir. Böyük Əlişir Nəvainin yaradıcılığı müxtəlif aspektlərdən Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında geniş araşdırılmış, bu istiqamətdə böyük alimlər yetiş-

miş, dəyərli əsərlər qələmə alınmışdır. Akademik Həmid Araslının, professorlar Mirzəağa Quluzadənin, Cənnət Nağıyevanın, Xəlil Rza Ulutürkün və digər böyük özbəkşünas alimlərin qələmə aldıkları əsərlər özbək ədəbiyyatının Azərbaycanda öyrənilməsinə aid gələcək araşdırmalara yol açan qiymətli məxəzlərdir.

Azərbaycan və özbək ədəbi əlaqələrinin dövr və mərhələləri, aktual problemləri müxtəlif aspektlərdən öyrənilmişdir.

rüşlərinin, festivalların, görkəmli şəxsiyyətlərin yubileylərinin geniş miqyasda keçirilməsinə, ədəbiyyat və incəsənət, poeziya günlərinin, elmi əlaqələrin ortaq mədəni əməkdaşlıq prinsipləri yönündə qurulub inkişaf etdirilməsinə böyük təkan verdi.

Tarixi folklor ədəbiyyatına söykənən, müxtəlif dövrləri, mərhələləri arxada qoyan Azərbaycan və özbək ədəbi əlaqələri müstəqillik dövründə xüsusilə inkişaf etdi. Bu inkişaf eyni siyasi vəziyyəti yaşayan xalqları-

Müstəqillik dövrünün ədəbi əlaqələri isə ilk dəfə akad. Z.M.Bünyadov adına Şərqsünaslıq İnstitutunun “Mərkəzi Asiya ölkələri” şöbəsinin aparıcı elmi işçisi, filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Təranə Həşimova tərəfindən “Milli-ideoloji məsələlər kontekstində Azərbaycan-özbək ədəbi əlaqələri” monoqrafiyasında araşdırılmışdır. Müəllifin 2004-cü ildə nəşr olunan, Azərbaycan və özbək xalqlarının ədəbi əlaqələrindən bəhs edən “Poeziya körpüsü” adlı kitabı, eyni zamanda “XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı və Mərkəzi Asiya xalqları poeziyası”(Özbək və türkmən ədəbiyyatları əsasında) filologiya üzrə fəlsəfə doktoru elmi adı almaq üçün müdafiə etdiyi dissertasiya işi Azərbaycan və özbək xalqlarının ədəbi əlaqələrini əhatəli şəkildə öyrəndiyinin göstəriciləridir. Araşdırıcının uzun illər Azərbaycan və özbək xalqlarının ədəbi əlaqələrini müxtəlif istiqamətlərdən öyrənməsi, mütəmadi olaraq bu mövzuda Azərbaycanda və digər ölkələrdə elmi məqalələr dərc etdirməsi, beynəlxalq simpoziumlarda məruzələr etməsi bu sahəyə lazımı qədər bələd olduğunu göstərir. Təqdirəlayiq haldır ki, xalqlarımızın ədəbi əlaqələrində müstəsna fəaliyyətinə görə T. Həşimova 2018-ci ildə Özbəkistan Respublikası, Daşkənd Pedaqoji Universiteti və Özbəkistan-Azərbaycan Dostluq Cəmiyyəti tərəfindən fəxri diploma layiq görülmüşdür.

Müstəqil respublikamızın ədəbi əlaqələrini, bu əlaqələrdə milli inkişaf xüsusiyyətlərini araşdıran T. Həşimovanın dörd

fəsildən, on iki bölmədən ibarət monoqrafiyası elmi-nəzəri dəyəri, aktuallığı baxımından əhəmiyyətlidir. Zəngin tarixə malik Azərbaycan və özbək ədəbi əlaqələrini çoxsaylı faktlar və materiallar əsasında araşdırma obyektinə çevirən alim, müasir Azərbaycan və özbək poeziyalarının ortaq xüsusiyyətlərini, qarşılıqlı bədii tərcümə problemlərini, müstəqillik dövründə Azərbaycan və özbək xalqlarının ədəbiyyatlarının nəzəri-tipoloji (komparativistik) müqayisəsini, müstəqillik dövründə qarşılıqlı ədəbi nəşrləri və digər elmi-ədəbi məsələləri diqqət elmi-ədəbi məsələləri diqqət heç bir ədəbi hadisəni nəzərdən qaçırmamağa, müstəqillik dövrünün zəngin ədəbi əlaqələrinin bütün məsələlərini əhatə etməyə çalışır. Faktların zənginliyi minillik ədəbi-tarixi ənənələri olan xalqlarımızın müasir ədəbi əlaqələrinin geniş və hərtərəfli tədqiqinə imkan verir və T. Həşimova bu faktlardan elmi-ədəbi təhlil və müqayisələrdə uğurlu bir şəkildə istifadə edir. Müəllif haqlı olaraq ədəbi əlaqələr tarixinə müraciət edir və bu istiqamətdə müasir dövrlə əlaqələr qura bilir. “Müasir Azərbaycan və özbək ədəbi əlaqələri tarixi”, “Özbək ədəbiyyatının cədidçilik dövründə milli ədəbiyyatların ortaq xüsusiyyətləri”, “Azərbaycan və özbək ədəbiyyatında Əmir Teymur obrazı”, “Erkin Vahidovun və Xəlil Rza Ulutürkün yaradıcılığında milli özünüdərk bədii təcəssümü”, “Müasir Azərbaycan və özbək şeirində ana dili mövzusu; Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığı bədii təsir

məsələləri kontekstində”, “Müstəqil özbək xalqının şeirində yenilənmə; Azərbaycan və özbək şeirinin mövzu və ideya qarşılaşdırması”, “Özbək nəsrində milli təfəkkürün səciyyəsi”, “Milli şüurun inkişafı; Azərbaycan və özbək xalqlarının ədəbi əlaqələrində qarşılıqlı nəşrlər”, “Müasir Azərbaycan və özbək ədəbi əlaqələrinin qarşılıqlı öyrənilməsi”, “Müasir Azərbaycan və özbək poeziyalarının xüsusiyyətləri (Saodat Muhammedova yaradıcılığı)” başlıqlı fəsil və bölmələrdə hər iki müstəqil respublikanın ədəbiyyatlarının nəzəri-müqayisəli təhlili aparılır, mövzu və ideya paralelləri, ortaq inkişaf xüsusiyyətləri müəyyənləşdirilir, yazıçı və şairlərin əsərlərinin üslub və ümumi inkişaf xüsusiyyətləri əsərlərin milli təfəkkürün formalaşmasında rolu müstəvisində tədqiq olunur.

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Təranə Həşimovanın “Milli ideoloji məsələlər kontekstində Azərbaycan-özbək ədəbi əlaqələri” monoqrafiyası müasir özbək ədəbiyyatının öyrənilməsi, türk xalqlarının inteqrasiyası baxımından, ədəbi əlaqələrin ortaq və milli inkişaf xüsusiyyətlərinin müəyyənləşməsi istiqamətində yeni və uğurlu bir əsər, müstəqil respublikalarımızın ədəbi əlaqələrinin öyrənilməsində mühüm elmi nailiyyətdir.

Gövhər Baxşəliyeva,
Milli Məclisin deputatı ,
AMEA akad. Z.M.Bünyadov
adına Şərqsünaslıq
İnstitutunun direktoru,
akademik